

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนไทยกรณีวัดพระธรรมกายในการวางกรอบอุดมการณ์ทางสังคม” นี้ มีเนื้อหาในการวิจัยเพื่อศึกษาการนำเสนออุดมการณ์ในสังคมไทยโดยสื่อมวลชน โดยได้เลือกที่จะใช้ข่าววัดพระธรรมกายเป็นกรณีตัวอย่าง การศึกษาวิจัยดังกล่าวเพื่อที่จะได้มองเห็นถึงรูปแบบของการนำเสนออุดมการณ์ในสังคมไทย ภายใต้แนวคิดของนักวิชาการด้านอุดมการณ์ 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 คือ Marx ที่ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการเผยแพร่อุดมการณ์หลักในสังคมและเป็นสถาบันในการผลิตซ้ำเพื่อรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์หลักกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และกลุ่มที่ 2 คือ Gramsci ที่นำเสนออุดมการณ์ในแง่ที่สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของทุกคนชั้นในการนำเสนออุดมการณ์ของตนเพื่อเข้ามาช่วงชิงความเป็นเจ้าแห่งอุดมการณ์ในสังคมผ่านการศึกษาเนื้อหาข่าววัดพระธรรมกายใน 3 ส่วน คือ แนวทางการนำเสนออุดมการณ์ในสังคมไทย การเลือกแหล่งข่าว และการเลือกอ้างเหตุผลในการสนับสนุนแนวทางของอุดมการณ์ที่นำเสนอไป โดยมีปัญหาคำถามการวิจัยคือ

ข่าวกรณีวัดพระธรรมกายที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ไทย มีเนื้อหาที่นำเสนออุดมการณ์ในรูปแบบใด ระหว่างการเป็นผู้นำเสนออุดมการณ์หลักกลุ่มที่ส่งเสริมอำนาจรัฐหรือการเป็นเวทีอิสระในการนำเสนออุดมการณ์ในทุกรูปแบบ โดยมีคำถามย่อยดังต่อไปนี้

1. มีการเลือกนำเสนอประเด็นอุดมการณ์ในทั้งสองกลุ่ม ต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. มีลักษณะแนวทางการนำเสนอประเด็นอุดมการณ์ทั้งสองกลุ่มอย่างไร
3. มีลักษณะแนวทางการนำเสนอแหล่งข่าวในข่าวอย่างไร
4. มีลักษณะแนวทางการนำเสนอการอ้างเหตุผลในข่าวอย่างไร

จากผลการวิจัยพบว่า มีการนำเสนอประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ทั้งสองกลุ่มในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน แต่มีแนวทางในการนำเสนอที่ส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่า ทั้งโดยทางตรงคือ การปรากฏอยู่และนำเสนออย่างสอดคล้องกับกระแสหลัก และทางอ้อมคือการนำเสนออุดมการณ์ไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐอย่างสวนกระแสหลัก ซึ่งลักษณะการนำเสนอข่าวดังกล่าวนี้ก็มีความสัมพันธ์ต่อแนวทางการเลือกแหล่งข่าวและการอ้างอิงเหตุผลในข่าว โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเนื้อหาข่าววัดพระธรรมกายทั้งสามส่วนคือ ประเด็นอุดมการณ์ การอ้างแหล่งข่าวและการอ้างเหตุผลในข่าวพบว่ามียุทธศาสตร์ในแต่ละส่วนดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่าเนื้อหาที่แฝงนัยยะเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ในข่าววัดพระธรรมกายนั้น มีทั้งเนื้อหาของอุดมการณ์กลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐและไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐอย่างไล่เลี่ยกัน โดยที่มีการนำเสนอเนื้อหาในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่าเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับทิศทางในการนำเสนอเพื่อสรุปแนวทางในการนำเสนอปรากฏว่า มีแนวทางในการนำเสนอเพื่อส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่า

2. จากการวิจัยพบว่าในข่าววัดพระธรรมกายมีการนำเสนอแหล่งข่าวในกลุ่มที่มีสถานะเป็นกลางมากที่สุด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่รัฐ โดยแหล่งข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอน้อยที่สุดคือกลุ่มวัด ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับแนวทางในการนำเสนอประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ของแหล่งข่าวแล้วพบว่า แหล่งข่าวในสองกลุ่มคือทั้งที่มีสถานะเป็นกลางและฝ่ายรัฐนั้นมีแนวทางในการนำเสนอประเด็นอย่างส่งเสริมอำนาจรัฐเป็นส่วนใหญ่ อันมีผลให้ในภาพรวมแหล่งข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอมีผลดีต่อกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่า จากนั้นเพื่อให้เข้าใจเหตุผลการเลือกแนวทางนำเสนอแหล่งข่าวในลักษณะดังกล่าว จึงนำแนวทางในการเลือกแหล่งข่าวไปพิจารณาร่วมกับผลความเป็น บวก กลาง หรือลบ ที่เกิดขึ้นต่อวัดพระธรรมกาย ก็พบว่า แนวทางในการเลือกอ้างเหตุผลมีความสัมพันธ์ต่อความเป็นบวกกลางหรือลบต่อวัดพระธรรมกาย เพราะแหล่งข่าวที่สื่อมวลชนเลือกนำเสนอในฝ่ายที่มีสถานะเป็นกลางกลับเป็นกลุ่มที่สร้างผลลบให้แก่วัดร่วมกับแหล่งข่าวฝ่ายรัฐด้วย

3. จากการวิจัยพบว่าทางเลือกอ้างเหตุผลในข่าววัดพระธรรมกายนั้น มีทั้งแบบรัดกุมและไม่รัดกุม ซึ่งมีแนวทางการเลือกนำมาใช้แตกต่างกันโดย การอ้างเหตุผลที่ไม่รัดกุมจะมีการนำมาอ้างสูงในสองส่วนคือ เมื่อต้องการสนับสนุนการนำเสนอประเด็นส่งเสริมอำนาจรัฐที่สอดคล้องกับกระแสหลักและเมื่อต้องการสนับสนุนการนำเสนอประเด็นไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐที่นำเสนออย่างสวนกระแสหลัก ในขณะที่การอ้างเหตุผลที่รัดกุมจะมีผลสนับสนุนที่ดีต่อประเด็นในกลุ่มไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐที่นำเสนออย่างสอดคล้องกับกระแสหลักมากกว่า

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาได้ทำการอภิปรายผลออกเป็นสองส่วนคือ ในรายละเอียด เป็นการอภิปรายผลของผลการวิจัยในแต่ละส่วน ทั้งแนวทางการนำเสนออุดมการณ์ แนวทางการอ้างแหล่งข่าวและแนวทางการอ้างเหตุผล ร่วมกับการอภิปรายผลโดยรวมเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน

ช่วงที่ 1 อภิปรายผลในรายละเอียด

1. สิ่งที่น่าสนใจของแนวทางในการนำเสนอประเด็นในลักษณะที่พบนี้ก็คือ ในขณะที่สังคมไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะยึดเอาอุดมการณ์ไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐซึ่งเข้ากับยุคสมัย เช่น อุดมการณ์สิทธิส่วนบุคคล กฎหมาย มาเป็นหลักในการตัดสินใจความขัดแย้งโดยทั่วไปในสังคม แต่ในกรณีวัดพระธรรมกายเมื่อเกิดการเผชิญหน้ากันของอุดมการณ์ในสองขั้วคือส่งเสริมอำนาจรัฐและไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐ และอุดมการณ์ในกลุ่มไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐนั้นให้ผลทางบวกแก่ฝ่ายที่ตรงข้ามกับรัฐ หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนในยุคสมัยปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนอุดมการณ์ขั้วเก่าคือส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่า ในกรณีดังกล่าวนี้ น่าที่จะมีผลสืบเนื่องมาจากการที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความยกย่องค่านิยมอันเป็นอุดมการณ์หลักในสังคมไทย อาทิ ความเชื่อทางศาสนา เคารพพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐ (Herbert Phillips 1970,)

ในขณะเดียวกัน ตามหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ยึดถือกันในเรื่องความเสมอภาคและเป็นแหล่งในการให้ข้อมูลที่เปิดกว้าง มีผลให้หนังสือพิมพ์ไม่สามารถนำเสนออย่างชี้นำโดยตรงได้ ดังนั้นจากผลการวิจัยจึงพบว่า ข่าววัดพระธรรมกายถึงแม้จะมีการนำเสนออุดมการณ์ทั้งสองกลุ่มในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน แต่อุดมการณ์กลุ่มที่ได้รับการนำเสนออย่างสอดคล้องต่อกระแสหลักมากกว่าเป็นกลุ่มที่มีเนื้อหาส่งเสริมอำนาจรัฐ ในขณะที่สื่อที่จะนำเสนออุดมการณ์กลุ่มไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐอย่างสวนกระแสหลักของอุดมการณ์ อันมีผลให้แนวทางในการนำเสนอโดยรวมเป็นการนำเสนอในแนวทางสนับสนุนอุดมการณ์กลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐ

ผลดังกล่าวนี้ก็สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Davison (1991) ที่นำเสนอว่าสื่อมวลชนเป็นศูนย์กลางแห่งสงครามของวัฒนธรรมหลากหลายกลุ่ม ซึ่งดูเหมือนว่าเพื่อความเป็นกลางสื่อเองก็ยอมที่จะนำเสนอในทุกๆกลุ่มเพื่อความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน แต่ในการนำเสนอเช่นนั้นไม่ได้สร้างผลสนับสนุนในทุกๆกลุ่มอย่างแท้จริง เช่น การขึ้นข้อความ "สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ" ทุกครั้งที่มีการสูบบุหรี่ หรือมีเนื้อหาถึงผลเสียของการทำแท้งมากกว่าผลดี เรื่องราวของ

กลุ่มคนรักร่วมเพศ การสูบบุหรี่ หรือการทำแท้งนั้น เป็นการนำเสนออย่างมีรูปแบบที่แฝงนัยยะ การต่อต้านเอาไว้อย่างแนบเนียน เหล่านี้เป็นการปิดกั้นอย่างกลายๆ และดูเหมือนว่าจะถูกทำนองคลองธรรมและได้ทำตามหน้าที่สื่อมวลชนที่ดี

2. เพื่อที่จะอภิปรายผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในประเด็นของแหล่งข่าวนี้ เราได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความเป็นกลาง” ในสายตาของสื่อมวลชนมาแล้วเบื้องต้น ซึ่งสิ่งนี้เองที่มีผลให้การเลือกแหล่งข่าวออกมาในรูปแบบที่ได้แสดงให้เห็นในผลการวิจัย เพราะเมื่อนักข่าวต้องการความรู้และความจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองต้องการนำเสนอ นักข่าวมักมุ่งไปหาแหล่งข่าวที่มีความเป็นกลางและมีความรู้จริงในเรื่องดังกล่าว Herbert Gans (1979) กล่าวว่า ข่าวก็คือ ค่านิยมของสังคมผสมกับความเห็นของชนชั้นนำ ซึ่งชนชั้นนำเหล่านี้เอง ทั้งที่เป็นชนชั้นผู้นำและผู้เชี่ยวชาญต่างก็มีความเห็นที่เป็นกลางในแบบของตน คือยึดติดและเหนียวแน่นกับความคิดที่ฝังหัวเดิมของตนอย่างยิ่ง ผลจากจากที่นักข่าวให้ความสำคัญอย่างมากกับความคิดเห็นของชนชั้นนำเหล่านี้ก็คือ การนำเสนอมุมมองของชนชั้นเดียวในข่าว ซึ่งมีผลทำให้ข่าวนั้นปราศจากความหลากหลายในด้านความคิดเห็น เห็นได้จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนของแหล่งข่าวที่ปรากฏในข่าววัดพระธรรมกายนี้ พบว่า มีการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้บางแหล่งข่าว ลดความน่าเชื่อถือให้บางแหล่งข่าว มีแหล่งข่าวไม่สัมพันธ์กับหัวข้อข่าวมาคำถามที่อยู่นอกเหนือจากความสามารถตรง การเสาะหาข้อมูลไม่เท่ากัน และลักษณะที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือความถี่ของแหล่งข่าว การซ้ำแหล่งข่าว บางแหล่งมากจนมีผลทำให้ข้อคิดเห็นหรือแหล่งข่าวที่นำมาอ้างแคบเกินไป เพราะมาจากคนเพียงกลุ่มเดียวจึงไม่หลากหลาย จึงสามารถกล่าวได้ว่าแนวทางในการนำเสนออุดมการณ์ในสังคมไทยมีผลกระทบถึงแนวทางในการเลือกแหล่งข่าวให้มีผลสนับสนุนอุดมการณ์กลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐ

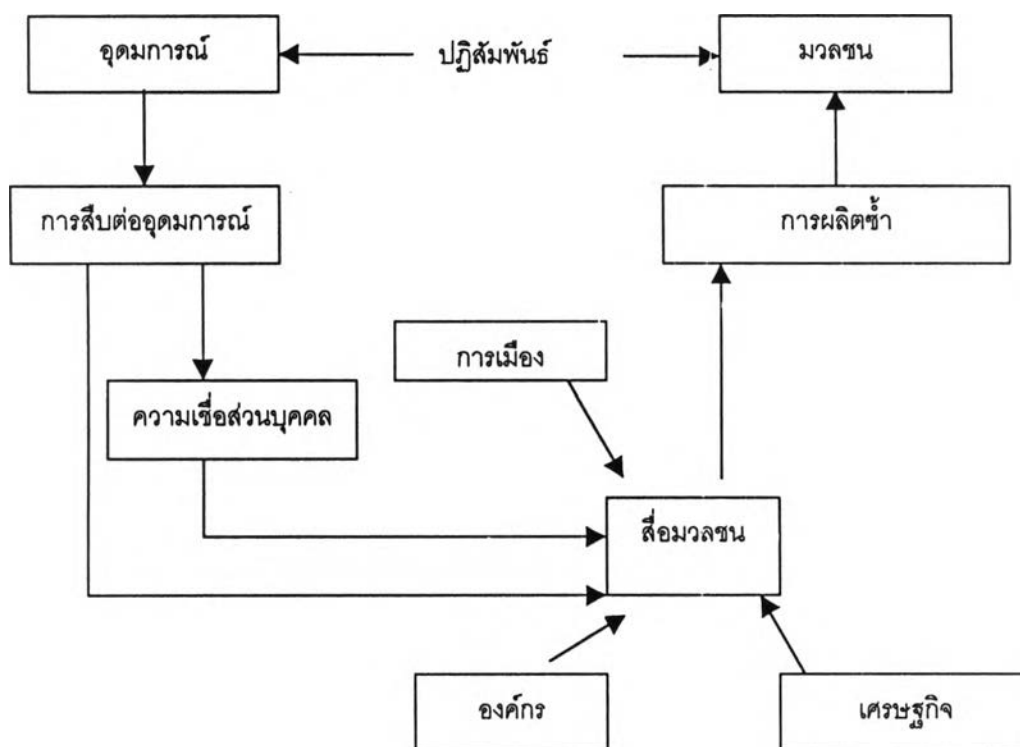
3. เนื่องจากแนวคิดที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ที่กล่าวไว้เบื้องต้นในบทที่ 2 นั้น ชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์เป็นความคิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากความไม่รู้และการที่ต้องการสิ่งที่เป็นคำตอบเพื่อให้คนในสังคมได้ยึดเหนี่ยวและคงความเป็นสังคมไว้ ดังนั้นการเชื่อมั่นในความจริงของสังคมก็ส่งผลต่อการอ้างเหตุผลในการนำเสนอความคิดเห็นของทั้งแหล่งข่าวและสื่อเองเช่นกัน ดังจากผลการวิจัยสื่อมีแนวโน้มที่จะใช้การอ้างเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักมากกว่าและส่วนใหญ่เป็นการอ้างเพื่อสนับสนุนอุดมการณ์กลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐ เนื่องจากตามลักษณะของอุดมการณ์ ตามที่ Althusser กล่าวถึงนั้น เป็นสิ่งที่ใช้อธิบายสิ่งที่อยู่ในส่วนจินตนาการของมนุษย์ หรืออธิบายสิ่งที่เราไม่สามารถพิสูจน์ได้เอง อาทิ ชีวิตหลังความตาย แนวคิดดังกล่าวของอุดมการณ์จึงมีผลทำให้การอ้างเหตุผลเพื่อที่จะสนับสนุนอุดมการณ์ในกลุ่มที่ส่งเสริมอำนาจรัฐ เป็นการอ้างเหตุผลที่มีความบกพร่องอัน

เนื่องจากเรื่องทางจิตวิทยา (Psychological Fallacy) ไม่สามารถที่จะนำมากล่าวอ้างเพื่อสนับสนุนได้ แต่ก็เชื่อกันไปเนื่องจากเห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะพิสูจน์ว่าไม่จริงตามนั้น

ช่วงที่2 อภิปรายผลในภาพรวม

จากเนื้อหาของการสรุปผลการวิจัยทั้งสามส่วนเราสามารถที่จะทำการอภิปรายผลโดยรวมเพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทการวางกรอบอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยได้ดังนี้

รูปภาพที่ 4 กรอบแนวคิด (Conceptual framework)

จากกรอบแนวคิดที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 และผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงเหตุต้นที่มีผลต่อการวางกรอบอุดมการณ์ทางสังคมของหนังสือพิมพ์ โดยแบ่งเป็นสองส่วนคือ เหตุภายในและเหตุภายนอก

เหตุภายในได้แก่ อิทธิพลของอุดมการณ์ที่มีต่อทั้ง สังคม ตัวบุคคล และสื่อมวลชน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ถึงอิทธิพลของอุดมการณ์ เมื่อมีผู้เสนอความคิดเห็นที่ท้าทายต่ออุดมการณ์และความเชื่อที่มีอยู่เดิม เช่นในข่าววัดพระธรรมกาย ที่ทางวัดเน้นเรื่องการนิพพาน

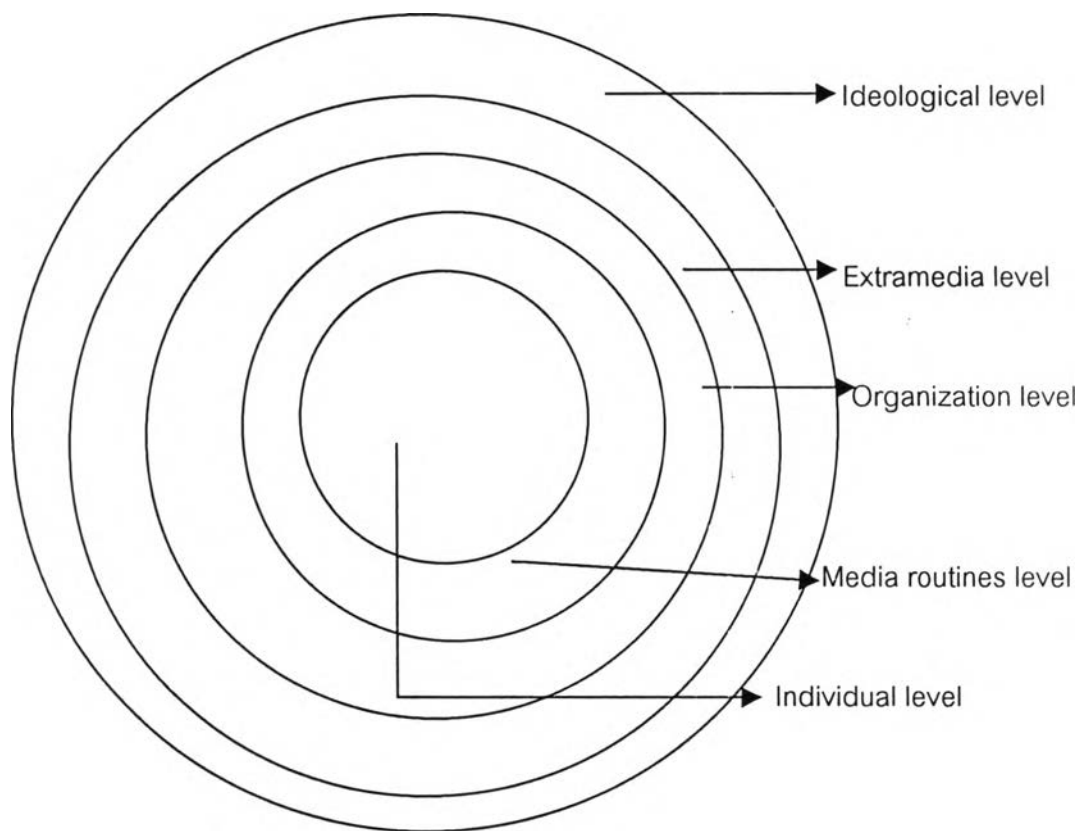
ที่ไม่ตรงกับหลักเดิม หรือการระดมบริจาคทรัพย์ก็ตาม จึงทำให้ความคิดและความเชื่อเดิมสั่นคลอน ด้วยหน้าที่ในการให้ความจริงแก่สังคมของสื่อมวลชนไม่ว่าจะด้วยการอ้างเหตุผลลักษณะใด (กาญจนา แก้วเทพ 2539) ร่วมกับแนวคิดเรื่องการกล่าวหาของ Goran therborn (กาญจนา แก้วเทพ , 2529-2530) ซึ่งสื่อมวลชนกลายเป็นผู้ที่นำกระบวนการในการกล่าวหาเหยื่อหรือเป้าหมายที่สร้างขึ้นเมื่อเกิดช่วงวิกฤติในสังคม ซึ่งสถาบันเอกชนโดยเฉพาะสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างยิ่ง สื่อมวลชนจึงมีแนวโน้มที่จะทำการนำเสนอข่าวเพื่อคงไว้ซึ่งความเชื่อเดิมอันจะมีผลส่งให้ลำดับชั้นในสังคมไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ตรงกับแนวความคิดในเรื่องการนำเสนออุดมการณ์ของ Marx ที่นำเสนอว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐในการนำเสนอและผลิตซ้ำอุดมการณ์เพื่อให้คงสภาพความไม่เท่าเทียมกันในสังคมต่อไป

ดังนั้นการเลือกใช้หรือนำเสนออุดมการณ์โดยอย่างไรจึงน่าจะขึ้นอยู่กับผลที่ตั้งไว้เบื้องต้นก่อนเป็นหลัก จึงทำให้ดูเหมือนว่าสื่อมวลชนเป็นผู้นำอุดมการณ์มาใช้เพื่อผลตามที่ตนเองต้องการ ตามความคิดเห็นเชิงทฤษฎีวิพากษ์ที่ Marx และ Althusser นำเสนอ ในขณะที่เดียวกัน Gramsci เสนอความเห็นในเรื่อง Hegemony หรือเจ้าอุดมการณ์ในสังคมนี้ อย่างสอดคล้องกับผลการวิจัยว่า ไม่มีอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งที่จะเป็นผู้ครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ในสังคมนั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอด เนื่องจากในแต่ละช่วงเวลาหรือเหตุการณ์นั้น มีความต้องการในการ “ใช้งานอุดมการณ์” ที่แตกต่างกันไป ดังเช่นในการวิจัยพบว่าไม่ใช่เพียงอุดมการณ์กลุ่มที่ไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐเท่านั้นที่ถูกนำเสนออย่างสวนกระแสหลักของอุดมการณ์ แต่ในบางกรณี อุดมการณ์ในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐเองก็ต้องถูกนำเสนออย่างสวนกระแสหลักของอุดมการณ์เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี ใช่ว่า Marx จะกล่าวพลาดไป เนื่องจากในกรณีที่มีการเบี่ยงเบนหรือนำเสนออุดมการณ์ในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐอย่างสวนกระแสหลักของอุดมการณ์นั้นเมื่อเราพิจารณาให้ชัดถึงผลที่ตามมาจากการนำเสนอดังกล่าวพบว่า เป็นการนำเสนอเพื่อเอื้อผลทางบวกให้แก่ฝ่ายรัฐอยู่ดี อาทิ ในประเด็นการตีความหมายของคำหรือหลักทางศาสนาที่แตกต่างไปจากที่เคยยึดถือเดิมเล็กน้อย แต่การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวก็เพื่อสร้างผลทางสนับสนุนความคิดเห็นทางลบต่อวัด และสนับสนุนแนวคิดหลักที่ใหญ่กว่าในเรื่องการดำรงอยู่ของศาสนาพุทธในรูปแบบเดิม ซึ่งเป็นอุดมการณ์ในกลุ่มเดียวกันที่มีความสำคัญมากกว่า ในขณะที่เดียวกันการนำเสนอเนื้อหาที่แฝงนัยยะทางอุดมการณ์กลุ่มไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐอย่างสอดคล้องต่อกระแสหลักก็สามารถที่จะสร้างผลทางลบให้กับวัดได้เช่นกัน อาทิการเพิ่มค่าความสำคัญของสิทธิส่วนบุคคลในบางกรณีที่วัดเป็นฝ่ายละเมิดสิทธินั้น

เนื่องจากหน้าที่ของสื่อมวลชนที่กล่าวอ้างกันอยู่ทั่วไปนั้น ระบุว่าภารกิจผู้
ที่คอยให้ข่าวสารของสังคมแก่ประชาชนในสังคมได้รับรู้ แต่อะไรคือข่าวสารกันแน่ เราไม่สามารถ
ปฏิเสธได้ว่าสื่อมวลชนนั้น ได้รับอิทธิพลในด้านความคิดมาไม่แตกต่างจากคนในสังคมเท่าไร
กล่าวคือก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอุดมการณ์เช่นเดียวกัน เมื่อเกิดสิ่งที่มีความผิดปกติ ซึ่งไม่สอดคล้อง
คล้อยกันกับหลักปฏิบัติเดิมของสังคม เช่นในกรณีนี้คือการปฏิบัติของวัด การระดมเงินบริจาค
และระบบการจัดการภายในวัดที่แตกต่างจากวัดทั่วไป จึงมีผลทำให้มีการเฟื่องฟูเกิดขึ้น
Shoemaker ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีหน้าที่หลักในการเป็นผู้ชี้แนะสังคมให้เห็นถึงความแตกต่างดัง
กล่าวนี้ โดยการเปิดประเด็นและใช้ความถี่ในการนำเสนอข่าวในแง่ที่สิ่งนั้นหรือบุคคลนั้นมีความ
แตกต่างจากบุคคลอื่น หรือต่างจากความ “ธรรมดา” ซึ่งความธรรมดานี้เองเป็นสิ่งที่มัลต่อ
มุมมองของตัวสื่อมวลชนเองด้วย เนื่องจากไม่ใช่แค่เพียงสื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำ
เสนอความผิดปกติ หรือธรรมดาแล้ว สื่อมวลชนยังต้องเป็นผู้ที่ตัดสินได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ธรรมดา
ในส่วนนี้เองย้อนกลับไปสู่ความคิดเบื้องต้นของ Marx ที่ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า
เป็นสิ่งที่ยั่งยืนอยู่ในจิตใต้สำนึกของคนในสังคมนั้นๆ เหนือกว่าสำนึกทางวัฒนธรรม เพราะคนใน
สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากกว่าวัฒนธรรมเสียอีก

Shoemaker ให้ความเห็นว่าผลก็คือ ความเป็นกลางจะหมายถึงความธรรมดา
ปกติ และหมายถึงการนำเสนอสิ่งต่างๆ ในแบบที่เป็นอยู่เดิม จึงส่งผลให้ความเป็นกลางกลายเป็น
การอยู่ภายใต้อำนาจของอุดมการณ์และรัฐอย่างปกติ และเมื่อหน่วยที่เล็กที่สุดของสื่อมวลชนคือ
บุคคลที่ทำงานในสถาบันสื่อต่างๆ เป็นคนในสังคม ดังนั้นแนวคิด มุมมองที่มีต่ออุดมการณ์ใน
สังคมจึงกลายเป็นสิ่งที่มีผลกับตัวสื่อไปโดยปริยาย และส่งผลต่อเนื่องไปถึงการนำเสนอแหล่งข่าว
และการเลือกการอ้างเหตุผลของสื่อมวลชนด้วย ซึ่งผลของการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ถ้าเทียบตาม
ลำดับของสิ่งที่ผลต่อเนื่องของสื่อแล้ว อุดมการณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญลำดับของอำนาจครอบคลุมสูงที่สุด
ในกลุ่มของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสื่อ ตามแบบจำลองลำดับขั้นของอิทธิพลที่มีต่อสื่อดังนี้ (Shoemaker
1996 : 223)

รูปภาพที่ 3 แบบจำลองลำดับชั้นของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสื่อ (Influences on media content in the hierarchical model)

จากแบบจำลองจะพบว่า แม้สื่อมวลชนจะได้รับอิทธิพลจากสิ่งต่างๆทั้งหน้าที่ในการเป็นผู้นำเสนอข่าวสารให้สังคม อำนาจขององค์กรซึ่งอาจยกเอาเหตุผลทางกำไร-ขาดทุนมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกนำเสนอข่าว และตัวบุคคลของผู้สื่อข่าวเอง แต่อุดมการณ์กลับมีความสำคัญและอำนาจเหนือกว่าระดับอื่นๆ และมีผลให้กระบวนการที่เกิดภายใต้อุดมการณ์ หรืออำนาจอื่นที่ระดับต่ำกว่าอุดมการณ์มีกระบวนการทำงานตามระบบและรูปแบบของอุดมการณ์โดยปริยาย

ดังนั้นเมื่อมองลึกถึงโครงสร้างความคิดของสื่อมวลชนพบว่าอุดมการณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการนำเสนอข่าว อันอาจเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลทำให้สื่อมวลชนเองนำเสนออุดมการณ์ตามความคิดในจิตสำนึกของตนเองโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งแม้จะมีการนำเสนออุดมการณ์อย่างสวนกระแสหลักในบางเรื่องก็เพื่อสนับสนุนอุดมการณ์หลักในกรณีนี้คือด้านศาสนานั้นเอง นอกจากนี้การมุ่งที่จะสร้างทิศทางของผลกระทบจากข่าวนั้นยังมีผลไปถึงการเลือกแหล่งข่าวมานำ

เสนอด้วย ในขณะที่การอ้างเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์นั้นความเป็นสิ่งที่โต้แย้งไม่ได้หรือไม่สามารถหาข้อพิสูจน์ได้ของอุดมการณ์จึงทำให้การอ้างเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักสามารถทำได้ง่ายกว่าและสนับสนุนอุดมการณ์มากกว่าการอ้างเหตุผลที่มีน้ำหนัก

สำหรับเหตุภายนอก จากแบบจำลองลำดับขั้นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสื่อและกรอบแนวคิดของการวิจัย แสดงให้เห็นแนวโน้มที่ไม่แตกต่างกันว่า เศรษฐกิจ องค์กร และการเมืองเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการนำเสนอของสื่อ กล่าวคือขณะที่เกิดกรณีข่าววัดพระธรรมกายนั้นประเทศไทยอยู่ภายใต้สภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ และสภาวะความไม่เชื่อมั่นต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นกรณีที่ต้องหาผู้มาเป็นตัวแทนในการกล่าวโทษตามทฤษฎีของ Althusser วัดพระธรรมกายซึ่งมีความผิดแปลกไปจากอุดมการณ์ที่สังคมยอมรับจึงกลายเป็นเป้าหมายที่ดี ขณะเดียวกันสื่อมวลชนเองก็ต้องการข่าวใหม่ๆที่จะสามารถนำมาเสนอเพื่อสนองความอยากรู้ของประชาชนที่เบื่อข่าวเดิๆของรัฐ ดังนั้นแม้จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันนักตามวิถีทางสังคมที่สื่อมวลชนต้องเป็นผู้คอยสอดส่องรัฐบาลในการบริหารประเทศ แต่เมื่อมีผลประโยชน์ตรงกัน ความคลางแคลงนี้ก็มิมีแนวโน้มที่จะหายไป สื่อนำเสนอการนำคนผิดมาลงโทษเพื่อสร้างภาพที่ดีให้แก่รัฐ ในขณะที่เดียวกันความต่อเนื่องของข่าวเป็นเวลานานก็สร้างผลที่ดีให้แก่สภาพคล่องทางเศรษฐกิจของสื่อด้วย

ผลก็คือ ในข่าววัดพระธรรมกายนี้ จึงพบว่าแนวทางในการนำเสนออุดมการณ์ต่าง ๆ นั้นได้มีการเลือกสรรอุดมการณ์ที่จะนำเสนอและทิศทางของอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่เพื่อให้มีผลสนับสนุนต่ออุดมการณ์ส่งเสริมอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นการนำเสนอข่าวอย่างขัดแย้งต่อหน้าที่ในการให้ข่าวสาร ของสื่อ เพราะสื่อได้ก้าวข้ามมาสู่การชี้นำเสียแล้ว เห็นได้จากการเลือกแหล่งข่าวและแนวทางในการนำเสนอประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ ซึ่งส่วนประกอบต่างๆเหล่านี้กลายเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมจำแลงขึ้นในสังคมไทย เปลี่ยนแปลงการยึดข้ออุดมการณ์ชั่วคราวในบางกรณี เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ตนเองต้องการ

เมื่อสื่อชี้นำอย่างบกพร่องผู้รับสารก็รับสารมาอย่างบกพร่องเช่นกัน แต่ด้วยสภาพของสังคมไทยที่ผู้รับสารเองก็มีแนวโน้มที่จะตกอยู่ภายใต้การชี้นำของสื่ออยู่แล้ว เพราะนอกจากจะเป็นผู้หนึ่งที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์เดียวกัน ก็ยังมีความสามารถในการสื่อสารที่ต่ำกว่าสื่ออีกด้วย ปฏิสัมพันธ์ของมวลชนคือผู้รับสารที่มีต่ออุดมการณ์ที่สื่อนำเสนอจึงเป็นไปในทางที่สนับสนุนและช่วยสร้างความต่อเนื่องของวงจรการผลิตซ้ำอุดมการณ์ต่อไปในระยะยาว

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปจากการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนไทยเองก็เป็นแหล่งในการนำเสนออุดมการณ์ เปรียบเสมือนเป็นกลไกของรัฐในการควบคุมสังคมทางอ้อม ตามที่ Marx และ Althusser ได้นำเสนอไว้ โดยมีหน้าที่ในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ที่ส่งเสริมอำนาจรัฐและเบี่ยงเบนอุดมการณ์ที่ไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐ เพื่อให้อุดมการณ์ที่ส่งเสริมอำนาจรัฐยังคงอยู่เป็นอุดมการณ์หลักในสังคม ยังผลให้ เกิดการครอบงำทางชนชั้นอย่างต่อเนื่องตามทฤษฎีของ Marx ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจกระทำไปโดยมีสาเหตุทั้งจากภายในคือความเชื่อมั่นในอุดมการณ์และจากภายนอกคือความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม แต่อย่างไรก็ดีสื่อมวลชน ควรที่จะมีพัฒนาการและมุมมองที่เหนือกว่าอุดมการณ์และก้าวผ่านการชี้นำตามอุดมการณ์ไปสู่การเปิดกว้างทางความคิดอย่างจริงจัง เพราะเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าสื่อมวลชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความเข้าใจต่อโลกของคนในสังคมอย่างยิ่ง ถ้าสื่อคิด เข้าใจ และนำเสนออย่างฉลาดเพื่อเปิดมุมมองของคนในสังคมได้ คนในสังคมและสังคมก็จะพัฒนาตามจนสามารถคิดและตัดสินใจเองได้จากเพียงการให้ข้อมูล (Inform) ของสื่อเท่านั้น ไม่ต้องสร้างการชี้นำ (Stlection) อย่างเช่นที่พบในการวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาในเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนออุดมการณ์โดยสื่อมวลชนไทยในประเด็นอื่นหรือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในลักษณะต่างๆ เพื่อที่จะได้เห็นว่ ในกรณีที่แตกต่างกันไปสื่อมวลชนไทย มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ผลิตซ้ำเรื่องราวของอุดมการณ์ในรูปแบบใด
2. ผู้ทำงานด้านวิชาชีพ ตระหนักถึงผลของการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์อันมีผลให้รูปแบบในการนำเสนอ หาข้อมูล และพัฒนาแนวโน้มในการเสนอข่าวมีคุณภาพมากขึ้นในอนาคต
3. นักวิชาการ สามารถนำไปเป็นแนวทางของงานวิจัยในอนาคตที่พิจารณาถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนไทยในการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ และรูปแบบในการนำเสนออุดมการณ์ในสังคมไทยได้